

געגוע - טוב או רע?

לעתים אנו נתקפים בגעגועים לאירועים מהעבר או בצימאון רגשי למצבים מסוימים. האם הרגשות הללו הם גחמה של התרפקות נוסטלגית, לעיתים מדומיינת, שיש להדחיק? או שמא הגעגוע והצימאון הינם מרכיב שמרווה ומנחם?

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

ראש חודש מנחם-אב

THE
SHLUCHIM
OFFICE

תוכן השיעור:

4. א. השם המבלבל.....

חודש אב הוא חודש עצוב. במהלך חודש זה אירעו לעם ישראל אסונות חמורים ואנו מתאבלים כבר מתחילת החודש (מקור 1). אכן הנביא ירמיהו אומר שכל החודש מזומן לפורענות (מקור 2).

שואל הרבי: מדוע אם כן מכנים אנו את החודש בשם "מנחם-אב"? איזו נחמה הוא נותן לנו?

אחד מההסברים הוא שאנחנו מוצאים נחמה בכך שהקב"ה החריב את בית המקדש ולא השמיד את עם ישראל (מקור 3-4), אך זה עדיין לא מסביר מדוע החודש הוא חודש של נחמה בכל שנה ושנה.

6. ב. עוצמת הגעגועים.....

הרבי מסביר שהגעגוע עצמו הוא מקור לנחמה. כאשר אנו כמהים לחזור לארץ ישראל עם משיח צדקנו, ומביעים את התקווה הזו במנהגי החודש, זה מספק לנו תחושת נחמה – שבקרוב מאוד הגלות תסתיים, והקב"ה יגאל אותנו מהגלות הזו.

8. ג. שירו של דוד המלך.....

באחת השנים לימד הרבי את הניגון צמאה לך נפשי, וביאר את המושג הזה ביתר עומק: הבעל-שם-טוב אמר ש"במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא". במילים אחרות, געגוע למהו, בכוחו להביא את האדם לאותו מקום. לגעגוע ולכמיהה כשלעצמם, יש ערך נעלה ביותר.

12. ד. וידאו (צמאה לך נפשי).....

פתיחה

החודש אליו אנו נכנסים נקרא בשם חודש "אב", ומובא בהלכה שבחודש זה יש לְמַעַט בשמחה, ולנהוג במנהגי אבילות. אך לאיך, במקורות הוא נקרא פעמים רבות בשם "מנחם-אב", שם שמדגיש נחמה ונוחם.

ביהדות, שום דבר אינו סתמי, ובאם החודש נקרא בשם "מנחם-אב", בוודאי שיש משהו מנחם בחודש הזה. מה זה יכול להיות? ומה אנו יכולים ללמוד מכך?

א. שם מבלבל

מקור 1 משנה תורה, הלכות תעניות, פרק ה', הלכות ג', ו'ז', ו'ו"א

הרמב"ם מתאר את האסונות החמורים שאירעו ביום תשעה באב במהלך ההיסטוריה של העם היהודי ומפרט את הנהגות האבל הנהוגים בימים שלפני התענית.

וְתִשְׁעָה בְּאָב חֲמֵשֶׁה דְּבָרִים אֲרָעוּ בוֹ. נִגְזַר עַל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ. וְחָרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה וּבְשֵׁנִיָּה. וְנִלְכְּדָה עִיר גְּדוּלָּה וּבֵיתָר שָׁמָּה וְהָיוּ בָּהּ אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְהָיָה לָהֶם מֶלֶךְ גָּדוֹל וְדָמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וּגְדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. וְנָפַל בְּיַד הַרֹמִיִּים וְנִהְרָגוּ כָּלָם וְהָיְתָה צָרָה גְּדוּלָּה כְּמוֹ חֶרֶבֶן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּבוֹ בַּיּוֹם הַמוֹכֵן לְפָרְעָנוֹת חָרַשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הִרְשָׁע אֶת הַהֵיכָל וְאֶת סְבִיבָיו לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (ירמיהו כו יח) (מיכה ג יב) "צִיּוֹן שָׂדֵה תִּחְרַשׁ".

וּמִשְׁיָכְנִס אָב מִמַּעֲטֵיִן בְּשִׁמְחָה... וְכִבֵּר נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לֵאכֹל בְּשָׂר בְּשַׁבָּת זוּ וְלֹא יִכְנָסוּ לְמִרְחֵץ עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתַּעֲנִית.

תִּשְׁעָה בְּאָב לִילוֹ כְּיוֹמוֹ לְכָל דְּבָר. וְאִין אוֹכְלִין אֶלָּא מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת שְׁלוֹ אָסוּר כְּיוֹם הַכְּפוּרִים.

וְאָסוּר בְּרַחֲצָה בֵּין בְּחִמִּין בֵּין בְּצוּנִין וְאֶפְלוּ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּמַיִם. וְאָסוּר בְּסִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבִתְשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה כְּיוֹם הַכְּפוּרִים. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה עוֹשִׂין. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת אִין עוֹשִׂין. וּבְכָל מְקוֹם תְּלַמְּדֵי חֲכָמִים בְּטָלִין. וְאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה אִינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרַכָּה לְעוֹלָם.

תְּלַמְּדֵי חֲכָמִים אִין נוֹתְנִין זֶה לְזֶה שְׁלוֹם בְּתִשְׁעָה בְּאָב. אֶלָּא יוֹשְׁבֵים דְּנֻיִם וְנֶאֱנָחִים כְּאֲבָלִים.

מקור 2 ירמיהו פרק ב', פסוק כ"ד

הנביא ירמיהו משווה את עם ישראל לחיה שאי אפשר ללכודה מלבד בחודש אחד בשנה, שאז ישנה היא במשך החודש כולו ונלכדת. כך גם עם ישראל – בחודש אחד בשנה מזומנת להם פורענות.

פָּרָה לְמַד מִדְּבָר, בְּאֹתוֹ נִפְשָׁה שְׂאֵפָה רֹחַ, תִּאֲנַתָּה מִי יִשְׁיַבְנָה, כְּלִי־מִבְּקָשִׁיהָ לֹא יִיעֲפוּ, בְּחֻדְשָׁה יִמְצְאוּנָה:

(ביאור שטיינזולץ על הפסוק – לא מופיע בחוברת לתלמיד)

פָּרָה, פרא, חמור בר שהיה מצוי במדבריות באזור ארץ ישראל. לְמַד, המורגל ל מְדָבָר ואי אפשר לתרבת אותו, בְּאֹתוֹ נִפְשָׁה בהמת הפרא או הבכרה שְׂאֵפָה רֹחַ. בתאוותה שואבת אוויר בחזקה, אולי כדי לקלוט את ריח הזכרים, או רצה כרצונה ללא מעצור. הפראים ידועים בריצתם המהירה במיוחד. תִּאֲנַתָּה, כאשר מתגבר רצונה בעונת הייחום, שאז היא

פראית במיוחד ומתרוצצת מהר יותר - מִי יִשְׁיבָנָה?! אין מי שיוכל לעצור בעדה. למרות כל זאת, פְּלִימְבִקְשִׁיהָ המנסים לצודה לא ייעפו, ייכשלו.

ביאור רש"י על המילים האחרונות:

בְּחֻדְשָׁה יִמְצְאוּנָהּ: חֻדֶּשׁ אֶחָד יֵשׁ בְּשָׁנָה שֶׁהִיא יִשְׁנָה כָּל הַחֻדֶּשׁ וְאֵז הִיא נִלְכְּדָת. אֵף אֲתָם, חֻדֶּשׁ אֶחָד (הוא אב) הוּכַן לָכֶם כְּכַר מִיְמֹת הַמְּרַגְלִים, שֶׁקִּבְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּכִית חָנָם, בּו תִּלְכְּדוּ תֵאָנְתָה.

<< הרבי

מה בדיוק מנחם בחודש אב?

שמו של החודש המתברך בשבת מברכים זה - בנוגע לדיני כתיבת שטרות על פי תורה, וכפי שאומרים גם בנוסח ברכת החודש - הוא: "מנחם אב". ועד שיש דעות ששמו של החודש הוא "מנחם" (בלבד)².

וכיון שזהו ענין ששייך לבני ישראל, תורה ויהדות (שהרי זה שם שנקרא על פי מנהג ישראל ש"תורה היא"³, ונוגע לשטרות של בני ישראל שנעשים על פי תורה) - הרי מובן שכן היא המציאות, שבחודש אב נוגע בעיקר וישנו הענין ד"מנחם", ענין הנחמה.

ולכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר שבחודש זה דוקא ישנו ענין הנחמה - בה בשעה שלכאורה הרי זה להיפך, כלשון הכתוב⁴: "בחדשה ימצאונה" (חודש אחד יש בשנה וכו'), שלכן הרי זה חודש של היפך השמחה, כמאמר רבותינו ז"ל⁵ "משנכנס אב ממעטין בשמחה", ולכן יש כמה עניני שמחה שאסור לעשותם בחודש זה, אלא יש צורך להמתין לחודש אלול; ואף על פי כן אומרים "יחדשו כו' לשמחה", ועד שהחל משבת מברכים ישנו כבר ענין השמחה!?

כילה חמתו בעצים ובאבנים

לכאורה היה אפשר לבאר זאת על פי מה שנתבאר לעיל⁶ בפירוש רש"י על הפסוק⁷ "משכנותיך ישראל", "אף כשהן חרבין, לפי שהם משכון עליהן, וחורבנן כפרה . . שנאמר⁸ כלה ה' את חמתו, ובמה כילה, ויצת אש בציון", והיינו, שחורבן בית המקדש (בחודש אב) הוא בדוגמת ענין המשכון שעל ידי זה נשאר מציאותם של בני ישראל באופן שהם נצבים לעד, ונמצא, שהחורבן עצמו הוא ענין של נחמה, כיון שעל ידי זה נעשה הקיום של בני ישראל; זוהי אמנם רפואה מרה, אבל סוף כל סוף הרי זה ענין של רפואה. אבל, ביאור זה שייך לומר רק בנוגע לענין החורבן בפעם הראשונה, מה שאין כן בשנים שלאחרי זה כו'.

4 ירמ' ב, כד (ובפרש"י - הפטרת יום הש"ק זה.
5 תענית כט, סע"א.
6 שיחת ש"פ בלק.
7 בלק כד, ה.
8 איכה ד, יא.

1 גט פשוט אה"ע סק"ו סק"ה. הובא בפתחי תשובה שם סק"ב. ובערוך השולחן שם סט"ז.
2 גט פשוט שם. וראה גם תו"מ ח"מ ע' 292. וש"נ.
3 ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהר"ל - הובא ברמ"א יו"ד סשע"ו ס"ד.
4 מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א.
5 סת"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

מקור 3 במדבר, פרק כ"ד, פסוק ה'

ב"ברכת" בלעם, אותה קראנו בתורה לפני שבועיים, משבח הוא את אוהלי יעקב ומשכנות ישראל. מבאר רש"י, שאהליך מתייחס למשכן ובתי המקדש בבניינם, ומשכנותך מתייחס לבתי המקדש בחורבנם. מה כל כך טוב בחורבנם של בתי המקדש?

מה־טבו אהליך יעקב משכנתך ישראל.

מה־טבו אהליך: מה טבו אהל שילה ובית עולמים בישובו, שמקריביו בהו קרבנות לכפר עליכם:

משכנתך: אף כשהו חרביו, לפי שהו משכון עליכם, וחרבנו פפרה על הנפשות, שנאמר "כלה ה' את חמתו" (איכה ד'), ובמה כלה? (שם) "ויצת אש בציון" (תנחומא משפטים):

ב. עוצמת הגעגועים

<< הרבי

לא מפסיקים להתגעגע

ויש לומר הביאור בזה: ישנו דין ששלש שנים הוי חזקה⁹. וכיון שבני ישראל נמצאים כבר בגלות הרבה יותר משלש שנים מזמן החורבן, היו צריכים כבר להתרגל לגלות.

ואף על פי כן רואים לפועל שבמשך כל הזמן יש אצל בני ישראל רגש של געגועים ותשוקה לצאת מהגלות (אפילו אצל אלו שנמצאים בארצות הרוחה, ששם יכולים לקיים תורה ומצוות כו'), ולא רק במחשבה, אלא גם בדיבור - כפי שאומרים בתפלת שמונה-עשרה שלושה פעמים בכל יום: "את צמח דוד עבדך כו'", "ותחזינה עינינו בשובך לציון", עד "המחזיר שכינתו לציון", וכאשר מתאספים עשרה מישראל, שזהו ענין של פרהסיא, אזי מכריז זאת השליח ציבור בגלוי, ובודאי אומרים זאת בתפלה מתוך רגש הלב, דכיון ש"ה' יראה ללבב"¹⁰, הרי מי הוא השוטה (ובלשון הידוע¹¹: "אטו בשופטני עסקינן") שיאמר זאת ללא רגש הלב?!...

ולכאורה: כיון שאמרו רבותינו ז"ל¹² "גלו לאדום שכינה עמהם", והיינו, שבזמן הזה נמצאת עיקר השכינה בגלות¹³, הרי יש מעלה בחוץ לארץ לגבי ארץ ישראל, ואם כן, מהי סיבת הגעגועים?

וגם: מהי התועלת בענין הגעגועים - וכדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁴: לא מרצוננו גלינו כו' ולא בכחותינו נשוב לארץ ישראל, כך, שיש להמתין עד שיבוא זמן הגאולה, כמו שכתוב¹⁵ "אני ה' בעתה אחישנה"!

הגעגועים עצמם מנחמים

אך הענין הוא - שעצם ענין הגעגועים הוא ענין של נחמה: כאשר נזכרים שנמצאים אלף ותשע מאות שנה בגלות (שלכן ישנו ענין הגעגועים), הרי זה פועל ענין של נחמה - שמסיימים את העבודה, ובפרט כשיודעים שנשאר רק לסיים "פכים קטנים"¹⁶, וכשמסיימים את כל הבירורים (באופן שלא נשאר שום ניצוץ בגלות), אזי יוצאים מהגלות.

9. ישע"י, ו, ב. חכ"ב ע' 114 הערה 2.
10. תהלים סג, ב-ג.
11. ראה חת"ר שם טוב בהוספות סס"ד. וש"נ.
12. זח"ג צד, ב.

9. ישע"י, ו, ב. חכ"ב ע' 114 הערה 2.
10. תהלים סג, ב-ג.
11. ראה חת"ר שם טוב בהוספות סס"ד. וש"נ.
12. ישע"י שם, ג. וראה חולין צא, סע"ב ואילך, ובתוד"ה ברוך שם.
13. אגדה הובאה בר"ן סוף פסחים. וראה חינוך מצוה שו. הנסמן בלקו"ש

ובפרט כאשר ענין הגעגועים בא לידי ביטוי גם בדיבור, כנוכר לעיל, שעל ידי זה נפעל ענין זה גם אצל נפש הבהמית ... ועד שמתבטא גם באכילה ושתיה, שענינם לפעול חיבור הנשמה עם הגוף, לקשר גשמיות עם רוחניות ורוחניות עם גשמיות, ועל ידי זה פועלים בני ישראל שענין זה יומשך גם בעולם.

ולכן: בבוא חודש אב, ובני ישראל מכריזים שנמצאים בגלות ובית המקדש חרב כו' - הרי זה גופא פועל את ענין הנחמה, "מנחם אב", ובאופן ש"הפכתי אבלם לששון"¹⁷ (והיינו, שלא זו בלבד שהאבל מתבטל ממציאיותו, אלא אדרבה, שנהפך לששון), על ידי הקב"ה, "הוי' מלכנו"¹⁸, ש"אוחז בידיו ממש איש ממקומו, כענין שנאמר¹⁹ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"²⁰ (שלכן אין להתירא מאף אחד שיהיה צורך להתגונן מפניו), ומוליך אותו אל הגאולה האמיתית והשלימה, ובאופן ד"פרזות תשב וגו'"²¹, בקרוב ממש.

משיחת שבת פרשת מטות-מסעי, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשל"א,
רשימת השומעים בלתי מוגה

תורת מנחם חלק ס"א, עמוד 201

ג. שירו של דוד המלך

בשיחה שקראנו, הרבי מסביר שמנחם-אב מלמד אותנו שהגעגועים עצמם כבר מהווים נחמה. בשיחה דלקמן, מוסברת נקודה זו ביתר ביאור.

בשבת שלאחר חג הפסח, שבת פרשת קדושים תשי"ד, הרבי פתח את התוועדות בציטוט מחותנו, הרבי הקודם, שאנו הולכים לקראת משיח ולפיכך עלינו ללכת בשמחה. המשיך הרבי ושאל, "מהיכן באה השמחה?" הרי כאשר אנו חושבים על מצבנו הרוחני, זה לא מביא אותנו לידי שמחה. הרבי השיב שהצימאון עצמו מביא לידי שמחה.

מקור 4 תהלים, פרק ס"ג, פסוקים א-ג

מְזִמֹר לְדָוִד בְּהִיטּוֹ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה:

אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲתָה אֲשַׁחֲרֶךָ, צִמְאָה לְךָ נַפְשִׁי, כְּמָה לְךָ בְּשָׂרִי, בְּאַרְצֵ-צִיָּה וְעֵינַי
בְּלִי-מַיִם:

כֵּן בְּקֹדֶשׁ חֲזִיתֶךָ, לְרֵאוֹת עֵזְךָ וּכְבוֹדֶךָ:

<< הרבי

הצימאון עצמו מרווה

ואם כן נשאלת שוב השאלה - מצד איזה ענין תהי' השמחה?

והעצה לזה היא - ענין הצמאון:

כאשר ישנו צמאון לגילוי אלקות - הרי צמאון זה גופא מרווה במקצת, כיון שהצמאון מרומם את האדם לאותה מדריגה שאלי' הוא צמא, וכמאמר הבעל שם טוב²² "במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא".

...וענין זה מודגש בימי הספירה, שענינם הוא הצמאון למתן תורה, שמטעם זה סופרים את הימים עד שיהי' מתן תורה²³.

וזהו גם כן מה שאמר דוד המלך²⁴ "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי גו' כן בקדש חזיתך", ופירש אדמו"ר הזקן בשם מורנו הבעל שם טוב נ"ע²⁵: "כן בקדש חזיתך" - "הלואי בקדש חזיתך". והיינו, שאף שנמצא במדריגה תחתונה ביותר, "בארץ צי' ועיף בלי מים", מכל מקום הרי הוא מתברך "הלואי בקדש חזיתך" - "בקדש" דייקא,

25. ראה כתר שם טוב בהוספות ס"ד. וש"נ.

26. זח"ג צד, ב.

22. ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"ח. וש"נ.

23. אגדה הובאה בר"ן סוף פסחים. וראה הינוך מצוה שו. הנסמן בלקו"ש

חכ"ב ע' 114 הערה 2.

24. תהלים סג, ב-ג.

"קדש מלה בגרמי" 26 שלמעלה גם מ"קדוש".

והטעם לזה - מצד גודל מעלת הצימאון (כנ"ל), שעל ידי הצימאון גופא יכול להתעלות למדריגה שאל' הוא הצמאון, גם כאשר נמצא במדריגה תחתונה ביותר.

כאשר דוד המלך נע ונד במדבר יהודה, נרדף על ידי שאול המלך וחייליו, הוא היה בצימאון אדיר להיות במשכן ה'. הוא התאונן על עצמו: "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מיס".

בפסוק הבא הוא ממשיך: "כן בקודש חזיתך, לראות עונך וכבודך". מפרש הבעל-שם-טוב, שדוד המלך התפלל, שגם כאשר יהיה קרוב למשכן ה' וילמד תורה במנוחה ובקדושה, הוא רוצה את הצימאון אותו הוא חווה כעת בנדודיו במדבר.

מדוע? הוא הרי כבר נמצא במקום שהוא כל כך רוצה להיות בו! המענה לכך הוא, שהצימאון עצמו מרווה. יש מרכיב מיוחד בצימאון – בגעגועים חזקים לדבר שאינו ברשותך – שהוא בעל עוצמה חזקה במיוחד. ולכן הוא התפלל, שגם כאשר יהיה כבר בבית ה' וייהנה מהקרבה למשכן, יהיו לו את אותן עוצמות ואנרגיות שיש לו עכשיו כתוצאה מהצימאון ומהגעגועים לקרבת ה'.

(על פי ביאור זה אנו יכולים להבין טוב יותר את הנקודה שהוסברה להלן על מנחם אב. למרות שבחודש אב מציינים דברים עצובים שאירעו לעם ישראל, עצם הצימאון שיש ליהודי עבור ביאת המשיח ובניית בית המקדש מרווה את צימאוננו ומנחם אותו במידת-מה, ולפיכך נקרא החודש בשם "מנחם-אב").

וסיים כ"ק אדמו"ר: ישנו ניגון מאדמו"ר הזקן על הפסוק "צמאה לך נפשי", - וצוה שינגנו את ניגון זה.

הרבי המתין שמשותפי ההתוועדות ינגנו את הניגון, אך אף אחד מהנוכחים לא הכיר את הניגון אליו התכוון הרבי. להפתעת כולם, החל הרבי לנגן את הניגון בעצמו. הרבי ניגן אותו פעם, פעמיים ופעמים נוספות, עד שהנוכחים למדו את הניגון והצטרפו לנגינת הרבי.

במשך השנים, הרבי ניגן ניגון זה פעמים רבות בהתוועדויותיו. באופן יוצא מן הכלל, הרבי היה מנגן את הניגון ראשון, והקהל החרה החזיק אחריו. זה היה מחזה מרגש ושמיימי - לראות ולשמוע את הרבי מנגן את דברי דוד המלך "צמאה לך נפשי", בניגון מיוחד שהיה חביב על האדמו"ר הראשון בשושלת חב"ד, אדמו"ר הזקן בעל התניא. לשמחתנו, כמה פעמים הרבי ניגן את הניגון בהתוועדות שחלה ביום חול והמחזה תועד בווידיאו.

נצפה כעת יחד כיצד הרבי מנגן את הניגון צמאה לך נפשי יחד עם הקהל.

וידאו

<https://youtu.be/yXRmNF2Usuo?t=103>

מיזם של "משרד השלוחים"

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגנתו ובהקד"ד שלוחי הרבי במומבאי, הודו

